خەلىپىلىكنى قايتىدىن تىكلەشكە چاقىرىدىغان جامائەتلەر

ئومۇمىي مۇقەددىمە

ئىسلام خەلىپىلىكى نۇرغۇنلىغان مۇسۇلمانلارنىڭ ۋىجدانىدىكى بۈيۈك ئىسلامىي ئۈمىدكە ۋەكىللىك قىلىدىغان بولۇپ، خەلىپىلىكنى قايتا تىكلەشنىڭ ئۇنىڭغا چاقىرىدىغانلارنىڭ نەزىرىدە بىر قانچە خىل ئوقۇمى بار:

1 ـ دىننى دۆلەت بىلەن باغلاش، مۇسۇلمانلارنىڭ ئىمامىنى ئۇلارنىڭ ئىمانى ۋە ئەمەلىي ھاياتلىرىنىڭ قوماندانى قىلىش ئارقىلىق بۇ ئۈممەتنىڭ ئاخىرىنى بېشىدىكىلىرىنى ئىسلاھ قىلغان نەرسە بىلەن ئىسلاھ قىلىش.

2 ـ ئىسلامنىڭ دىن ۋە دۆلەت سۈپىتىدە ھاياتنىڭ يېڭىلىقلىرى بىلەن مۇئامىلە قىلىش سالاھىيىتىنى تەكىتلەش، بەلكى مۇسۇلمانلارنىڭ غالىپلىقىنى تەكىتلەش. بۇنىڭ بايانى شۇنىڭدىن ئىبارەتكى، بۈيۈك ئىسلامىي فەتھلەر پەقەت ئىسلامىي خەلىپىلىك ئارقىلىقلا ئەمەلگە ئاشىدۇ.

3 ـ ئىسلام ئۈممەتلىرىنىڭ مۇستەقىل سالاھىيىتىنى ئىسپاتلاش.

4 ـ ئىسلام ئۆزگىچە ئالاھىدىلىكى ۋە يېگانىلىقى بىلەن ئاللاھ تائالانىڭ، ئىسلام دۆلىتىنىڭ شەنىنىڭ يۈكسىلىدە ، ئەقىدىسىنىڭ ھاكىم بولۇشىدا ۋە بايرىقىنىڭ لەپىلدىشىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشتا قۇرئان ئارقىلىق ئىشقا ئاشمىغاننى سۇلتان ئارقىلىق ئىشقا ئاشۇرىدىغانلىقىنى تەكىتلەش.

ئەگەر خەلىپىلىك ئۇنىڭ ھىماچىلىرىنىڭ نەزىرىدە بۇ مەنىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئۆزىگە مۇجەسسەملەشتۈرىدىغان بولسا ، ئۇ ھالدا بىز بۇ ئانسىكلوپېدىيىمىزدە ھىزبۇتتەھرىر ۋە مىسىردىكى ئىسلام جامائىتى ئارقىلىق بۇلارنى پىكىرلىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇپ ئۆتۈشىمىز زۆرۈردۇر .

بۇ ئىككى جامائەتنىڭ پىكىرلىرى ئىسلام خەلىپىلىكىنى قايتىدىن تىكلەشكە قادىرمۇ؟ بىز بۇنى ئېنسىكلوپېدىيە ئوقۇرمەنلىرىنىڭ خۇلاسە چىقىرىشىغا قالدۇرىمىز .

www.munber.org

ھىزبۇتتەھرىر (ئازاتلىق پارتىيىسى)

ئېنىقلىما:

ھىزبۇتتەھرىر بىر خىل ئىسلامىي سىياسىي پارتىيە بولۇپ، ئىسلامنىڭ ئوقۇملىرى ۋە ئۇنىڭ تۈزۈملىرىنى ئاساس قىلىپ، ئۇنىڭ بىلەن كىشىلەرنى مەلۇماتلاندۇرۇش، ئۇنىڭغا چاقىرىش، ئىسلام خەلىپىلىكى تۇرغۇزۇش ئۈچۈن ئەمەلىي ھەرىكەت قىلىش قاتارلىقلارغا چاقىرىدۇ ۋە بۇ پىكىرلەرنى ئۆزگەرتىشنىڭ ئاساسلىق ئامىلى، دەپ قارايدۇ. بۇ ھەرىكەت تەرىپىدىن كۆپ سانلىق ئۆلىمالارنىڭ تەنقىدىگە ئۇچرىغان تۈرلۈك شەرئىي ئىجتىھادلار ئوتتۇرىغا قويۇلغان.

قورۇلۇشى ۋە ئاساسلىق كىشىلىرى:

◈ قۇرغۇچىسى شەيخ تەقىيۇددىن نەبھانىي **1326 ـ 1397**ھ (**1908 ـ 1977**م): پەلەستىنلىك بولۇپ، پەلەستىننىڭ ھەيفاغا قاراشلىق بىر يېزىسىدا دۇنياغا كەلگەن. باشلانغۇچ ئوقۇشىنى يېزىسىدا تاماملىغاندىن كېيىن، ئەزھەرگە، كېيىن قاھىرەدىكى دارۇلئۇلۇمغا ئوقۇشقا كىرگەن. ئوقۇتقۇچى بولۇش ئۈچۈن پەلەستىنگە قايتقان ۋە بىر قانچە شەھەردە قازىلىق قىلغان.

ـ **1948** ـ يىلىدىكى ۋەيرانچىلىقتىن كېيىن ئائىلىسى بىلەن ۋەتىنىنى قويۇپ، بېيرۇتقا كۆچكەن.

ـ كېيىن، بەيتۇلمۇقەددەستىكى شەرئەت مەھكىمىسىنىڭ ئەزالىقىغا، ئارقىدىن ئۇممانىدىكى ئىسلام پاكولتىتىغا ئوقۇتقۇچىلىققا تەيىنلەنگەن.

ـ **1952** ـ يىلى پارتىيىسىنى تەسىس قىلىپ ئۇنىڭ مەسئۇللىقى ۋە پارتىيىسىنىڭ ئاساسلىق مەدەنىي مەنبەسىنى تەشكىل قىلىدىغان كىتاب ۋە نەشىر ئەپكارلىرى بىلەن مەشغۇل بولغان. بېيرۇتتا ۋاپات قىلىپ، شۇ يەرگە دەپنە قىلىنغانغا قەدەر، ئىئوردانىيە، سۈرىيە، لىۋان قاتارلىق رايونلارنىڭ ئارىسىدا ئايلىنىپ يۈرگەن.

◈ نەبھانىينىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن بۇ پارتىيىگە پەلەستىننىڭ خەلىل شەھرىدە توغۇلغان ئابدۇلقەدىيم زۇلۇم رەھبەرلىك قىلغان. ئۇ ئەزھەرنى پۈتتۈرگەن ئالىمدۇر. ئۇنىڭ "خەلىپىلىك ئەنە شۇنداق ۋەيران قىلىندى" ۋە "خەلىپىلىك دۆلەتتە مال ـ مۈلۈك" نامىلىق كىتابلىرى بار.

◈ ئەلى فەخرۇددىن، تالالۇل بەسات، مۇستەفا سالىھ، مۇستەفا نەھھاس ۋە مەنسۇر ھەيدەرلەر سۇنغان تەلەپلەرگە ئاساسەن ھىجرىيە **1378** ـ يىلى **10** ـ ئاينىڭ **19** ـ كۈنى بۇ پارتىيىنىڭ لىۋاندا شۆبىسى تەسىس قىلىنغان.

◈ شەيخ ئەھمەد دائۇر: پەلەستىننىڭ قەلقىلىيا رايونىدىن بولۇپ، ئەزھەرنى پۈتتۈرگەن ئالىملارنىڭ بىرى. ئۇ، پارتىيىنىڭ ئىئوردانىيەدىكى شۆبىسىنىڭ مەسئۇلى بولغان. **1969** ـ يىلى پارتىيىنىڭ ھۆكۈمەتنى قولغا ئېلىش ئۈچۈن قىلغان ئورۇنىشى

www.munber.org

ئارقىسىدا قولغا ئېلىنغان ۋە ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغان. كېيىن بۇ ھۆكۈم بىكار قىلىنغان.

◈ ئابدۇلئەزىز بەدرىي: باغداد ئۆلىمالىرىنىڭ بىرى بولۇپ، تونۇلغان ئىسلام دەۋەتچىسى، ئۇ گۇللىنىش پارتىيىسى تەرىپىدىن قەتل قىلىنغان.

◈ ئادۇكات ئۇستاز ئابدۇرراھمان مالىكىي: دەمەشقتىن بولۇپ، ئۇ "ئۆلگىلىك سىياسىي ئىقتىساد" ۋە "جازا تۈزۈمى" ناملىق كىتابلارنىڭ ئاپتورى.

◈ ئۇستاز غانىم ئەبدۇھ: ھازىر ئۇممانda ياشايدۇ. ئۇ "ماركسىزمچە سوتسىيالىزمنىڭ يىمىرىلىشى" ناملىق كىتابنىڭ ئاپتورى.

◈ **1984** ـ يىلى ئاۋغۇست ئېيىدا ھىزبۇتتەھرىير (ئازادلىق پارتىيىسى)گە تەۋە **23** كىشىنىڭ مىسىردا مەھكىمىگە ئېلىپ چىقىلىدىغانلىقى ئېلان قىلىنغان ۋە ئۇلارنىڭ رەھبەرلىرىنىڭ ھۆكۈمەت تۈزۈمىنى ئاغدۇرۇشقا ئورۇنغانلىقىنى تىلغا ئېلىنغان بولۇپ، ئۇلار: ئابدۇلغەنىي جابىر سۇلەيمان (ئىنژىنىر)، سالاھۇددىن مۇھەممەد ھۇسەيىن (خىمىيە پەنلىرى بويىچە دوكتور)، بۇ ئىككىسى ئاۋىستىرىيەدە تۇراتتى. پەلەستىنلىك كامال ئەبۇ لىھيە (ئېلىكترونىك پەنلىرىدە دوكتور بولۇپ، شۇ چاغدا گېرمانىيە ئىتتىپاقىدا تۇراتتى)، قاھىرە ئۇنىۋېرسىتېتىدىن ئالائۇددىن ئابدۇلۋاھھاب ھەججاج.. قاتارلىقلاردىن ئىبارەت.

پىكىر ۋە ئېتقادلىرى:

◈ ئۇلارنىڭ غايىسى، بىرىنچى بولۇپ ئەرەب ئەللىرىدە ئىسلام دۆلىتى قۇرۇش ئارقىلىق ئىسلامىي ھاياتنى قايتۇرۇپ كېلىش، ئارقىدىن ئىسلام خەلىپىلىكى تىكلەش. بۇلاردىن كېيىن دەۋەتنى ئىسلام ئۈممىتى ئارقىلىق ئىسلامىي بولمىغان ئەللەرگە تارقىتىش.

◈ بۇ پارتىيىنىڭ گەۋدىلىك ئالاھىدىلىكى كۆپىنچە ھاللاردا كۈچىنى مەدەنىي ساھەگە مەركەزلەشتۈرۈش ۋە بىرىنچى بولۇپ ئىسلامىي شەخسلەرنى، ئىككىنچى بولۇپ ئىسلام ئۈممىتىنى ۋۇجۇدقا چىقىرىشقا تايىنىدۇ. بۇ پارتىيە ئۆزىگە مەنسۇپ كىشىلەردە بۇ ساھەنى جانلاندۇرۇشقا ئىنتايىن كۈچلۈك ئەھمىيەت بېرىدۇ.

◈ بۇ پارتىيە ئىسلامغا بولغان ئىشەنچنى بىر تەرەپتىن ئىلمىي پائالىيەتلىرى، ئىككىنچى تەرەپتىن سىياسىي خىزمەتلىرى ئارقىلىق تىرىلدۈرۈشكە مەركەزلەشتۈرىدۇ:

ـ ئىلمىي پائالىيەت: "مىلىيۇنلىغان كىشىلەرنى جامائەت شەكلىدە ئىسلامىي مەدەنىيەت بىلەن قوراللاندۇرۇش ئارقىلىق ئېلىپ بېرىلىدۇ. بۇ ئەھۋال، پارتىيىنىڭ كۆپچىلىكنىڭ ئالدىغا چىقىشىنى، ئۇلارنى ئىسلام بىلەن يېقىنلاشتۇرۇش ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ ھىمايىسىنى قولغا كەلتۈرۈشتە ئۇلارنىڭ مۇنازىرە، سۇئال، شەك ـ شۈبھىلىرىگە قارشى تۇرۇشىنى تەقەززا قىلىدۇ." ("ئاساسلىق چۈشەنچىلەر" ناملىق كىتابنىڭ **87** ـ بەت).

www.munber.org

- سىياسىي پائالىيەت: مەيدانغا كەلگەن ۋەقە ۋە ھادىسىلەرنى كۆزىتىپ، كۆپچىلىكنىڭ قەلبىدە ئىشەنچ تۇغدۇرۇش ئۈچۈن بۇلارنى ئىسلامنىڭ پىكىر ۋە ھۆكۈملىرىنىڭ توغرا ۋە ساغلاملىقىنى دەلىللەيدىغان شەكىلدە ئىزاھلايدىغان قىلىش. ("نداء حار"، نامىلىق كىتاب، 96 ـ بەت)

◈ بۇ پارتىيە غايىلىرىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشنىڭ يولىنى مۇنداق ئىزاھلايدۇ: ئادەملەر ياشايدىغان ھەر قانداق جەمئىيەت ئەقىدە ۋە پىكىر تىپى، كىشىلەرنىڭ مۇناسىۋىتى ۋە ياشاش ئۇسۇللىرىنى تەڭشەيدىغان تۈزۈم تىمىدىن ئىبارەت قىلىن ئىككى تامنىڭ ئىچىدە ياشايدۇ. ئەھۋال شۇنداقكەن، بۇ جەمئىيەتنى ئۆز ئەھلىنىڭ قولى ئارقىلىق يىقىتىشتا، ھۇجۇمنى پىكرى توقۇنۇشقا ئېلىپ بارىدىغان سىرتقى تام (يەنى پىكىرلەرگە ھۇجۇم قىلىش) غا مەركەزلەشتۈرۈش لازىم. بۇنداق بولغاندا ئالدى بىلەن پىكىر ئىنقىلاۋىي، كېيىن سىياسىي ئىنقىلاب مەيدانغا كېلىدۇ. بۇ پارتىيە ئۆزىنىڭ چاقىرىقىدا "جەمئىيەتنى ئىسلاھ قىل، شەخس ئىسلاھ بولىدۇ، بۇ ئىسلاھات داۋاملىشىدۇ" دېگەن پرىنسىپتا چىڭ تۇرىدۇ.

◈ بۇ پارتىيە ئۆزىنىڭ ئۆزگەرتىش ھەرىكىتىنى تۆۋەندىكىچە ئۈچ باسقۇچقا ئايرىيدۇ:

- بىرىنچى باسقۇچ: پىكرىي توقۇنۇش بولۇپ، پارتىيە تەرىپىدىن ئوتتۇرىغا قويۇلغان مەدەنىي قاراشلار ئارقىلىق ئىشقا ئاشىدۇ.

- ئىككىنچى باسقۇچ: پىكرىي ئىنقىلاب بولۇپ، مەدەنىي ۋە سىياسىي پائالىيەت ئارقىلىق جەمئىيەت بىلەن ھەمكارلىشىش نەتىجىسىدە مەيدانغا كېلىدۇ.

- ئۈچىنچى باسقۇچ: ھۆكۈمەتنىڭ تىزگىنىنى قولغا ئېلىش بولۇپ، ئۈممەت ئارقىلىق تەل ـ تۆكۈس قولغا ئېلىش ئارقىلىق ئىشقا ئاشىدۇ.

- ئۈچىنچى باسقۇچنىڭ ئەمەلگە ئېشىشى ئۈچۈن، دۆلەتنىڭ رەئىسى ياكى بىر گۇرۇپپىنىڭ رەئىسى، ياكى جامائەتنىڭ قوماندانى ياكى قەبىلە كاتتىۋېشى ۋەياكى ئەلچى ۋە شۇنىڭغا ئوخشىغان كىشىلەردىن ياردەم تەلەپ قىلىنىدۇ.

◈ بۇ پارتىيە، ھاكىمىيەتنى قولغا ئېلىشى ئۈچۈن تەسىس قىلىنىشىدىن باشلاپ ئون ئۈچ يىللىق مۇددەت بەلگۈلىگەن. كېيىن شارائىت ۋە ئوخشىمىغان قىيىن ئەھۋاللارنى كۆزدە تۇتۇپ، بۇ مۇددەتنى ئوتتۇز يىلغا ئۇزارتقان. ئەمما يۇقىرىقى ئىككى قېتىملىق جەريان ئۆتۈپ كەتكەن بولسىمۇ، ھېچقانداق نەتىجە مەيدانغا كەلمىگەن.

◈ بۇ پارتىيە روھىي ئامىللارغا ئەھمىيەت بەرمەيدۇ ۋە ئۇنىڭغا پىكرىي نوقتىدىن قاراپ مۇنداق دەيدۇ: "ئىنساندا روھىي ئىستەك، جىسمانى ئارزۇلار يوق، ئۇنىڭدا پەقەت قاندۇرۇلمىسا بولمايدىغان ئېھتىياج ۋە ئىنتىلىشلەر بار." "ئەگەر بۇ جىسمانىي ئېھتىياج ۋە ئىنتىلىشلەر ئاللاھ تەرىپىدىن كەلگەن بىر تۈزۈم سىستېما بىلەن قاندۇرۇلغىنىدا، ئۇ روھىي نوقتىغىمۇ ماسلاشقان بولىدۇ. ئەگەر ئۇ سىستېمىسىز ياكى ئاللاھنىڭ غەيرىنىڭ تەرىپىدىن كەلگەن بىر سىستېما بىلەن قاندۇرۇلغىنىدا، ئۇ ئىنساننى بەختسىزلىككە ئېلىپ بارىدىغان بىر ماددىي قاندۇرۇشتۇر."

www.munber.org

◈ شەيخ تەقىيىۇددىن ئىسلام دۆلىتىنى قورۇشتا دۆچ كېلىدىغان قىيىنچىلىقلارنى تۆۋەندىكىچە مۇنداق خۇلاسىلەيدۇ:

- ئىسلامىي بولمىغان پىكىرلەرنىڭ مەۋجۇد بولۇشى ۋە ئۇنىڭ ئىسلام ئالەمىنى ئىستىلا قىلىشى (پىكرى كېڭەيمىچىلىك).

- ئوقۇتۇش پروگراملىرىنىڭ مۇستەملىكىچىلەر بەلگىلەپ بەرگەن ئاساس بويىچە تۈزىلىشى ۋە ئۇنىڭ ئىزچىل تەتبىقلىنىشى.

- بەزى مەدەنىي ئۇچۇرلارنىڭ نورمىدىن يوقىرى دەرىجىدە چوڭ بىلىپ، بۇلارنى خەلقئارالىق ئىلىملەر قاتارىدا قوبۇل قىلىش.

- ئىسلام دۇنياسىدىكى جەمئىيەتلەرنىڭ غەيرى ئىسلامىي ھاياتتا ياشىغانلىقى.

- مۇسۇلمانلار بىلەن ئىسلامىي ھۆكۈمنىڭ ئارىسىدىكى بوشلۇقنىڭ كېڭىيىشى. يەنى ھېچقانداق دۆلەت نە سىياسىي ھۆكۈم، نە مالىيە سىياسىتىنى مۇكەممەل شەكىلدە ئىجرا قىلمايدۇ. بۇ خىل يىراقلىشىش مۇسۇلمانلارنىڭ ئىسلامىي ھاياتقا بولغان تەسەۋۋۇرىنى ئاجىزلاشتۇرۇپ قويىدۇ.

- ئىسلام ئەللىرىدە دېموكراتىيە ئاساسىغا تۇرغۇزۇلغان دۆلەتلەرنىڭ بولۇشى ئەمما، كاپىتالىستىك تۈزۈمنىڭ ھەممىسىنى خەلققە تەتبىقلىشى، چەت دۆلەتلەرگە چېتىلىشى ئەمما، رايون خاراكتېرلىك ئىش بېجىرىشى.

- ئىسلام چۈشەنچىلىرىدىن يىراق ھالدىكى سوتسىيالىستىك، مىللەتچىلىك قاراشلىرىدىن بىخلىنىپ چىققان جامائەت پىكرىنىڭ مەۋجۇت بولۇشى.

◈ بۇ پارتىيە ئەزالىرىنىڭ قەبرى ئازابى، دەججالنىڭ چىقىشى قاتارلىقلارغا ئېتىقاد قىلىشنى ھارام، دەپ قارايدۇ. كىمكى شۇنداق ئېتىقاد قىلىدىكەن، ئۇلارنىڭ نەزىرىدە گۇناھكار بولىدۇ.

◈ بۇ پارتىيەنىڭ رەھبەرلىرى ياخشىلىققا بۇيرۇپ، يامانلىقتىن توسۇش ئىشلىرىغا ئارىلاشماسلىقنى ئىلگىرى سۈرىدۇ؛ چۈنكى بۇ ئىش، ئۇلارنىڭ ھازىرقى باسقۇچلۇق پائالىيەتلىرى يولىدىكى توسالغۇلارنىڭ بىرى، بۇنىڭدىن سىرت، بۇيرۇش ۋە توسۇش ئىشى ئىسلام دۆلىتى قورۇلغاندا شۇ دۆلەتنىڭ قىلىدىغان ئىشىدۇر، دەپ قارايدۇ.

◈ پارتىيىنىڭ قورۇلىشى مۇمكىن دەپ قارالغان ئىسلام دۆلىتى ئۈچۈن ھازىرلىغان 187 ماددىدىن تەركىب تاپقان دەستۇرى بار بولۇپ، بۇ دەستۇر تەپسىلى شەرھلەنگەن. گەرچە بۇ دەستۇر ئەمەلىي تەتبىقلىنىپ باقمىغان بولسىمۇ، ئۇ، ھازىرقى ئىسلام دۆلىتىنىڭ تەسەۋۋۇر ۋە ئېھتىياجلىرىنى قاندۇرالمايدىغانلىقى بىلەن تەنقىدلىنىدۇ.

بۇلاردىن باشقا، تەتقىقاتچىلار بۇ پارتىيەنى بىر قانچە ئىشتا ئەيىپلەيدۇ:

بىرىنچى ـ دەۋەت مەسىلىلىرى:

www.munber.org

- كۆچىنى پىكرىي ۋە سىياسىي ساھەگە مەركەزلەشتۈرۈپ، تەربىيۋىي ۋە روھىي تەرەپلەرگە ئەھمىيەتسىز قاراش.

- پارتىيە ئەزالىرىنىڭ باشقا بارلىق ئىسلامىي ئېقىملار بىلەن تالاش- تارتىش قىلىپ، ۋاقىت زايە قىلىشى.

- شەخسىيىتىنى يېتىلدۈرۈش ۋە ئەقىدە بىلەن مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەردە ئەقىلگە نورمىدىن تاشقىرى ئەھمىيەت بېرىش.

- پارتىيىنىڭ ھاكىمىيەتنى قولغا ئېلىشتا، كۈتۈلمىگەن كىلىشمەسلىككە سەۋەب بولۇپ قېلىشى ئېھتىماللىقى بولغان ياردەم تەلەپ قىلىش يولى ئارقىلىق سىرتقى ئامىللارغا تايىنىشى.

- ھاكىمنىڭ كۈچى ئارقىلىق ھۆكۈملەر ئىجرا قىلىنىدىغان ئىسلام دۆلىتى قۇرۇلغانغا قەدەر، ياخشىلىققا بۇيرۇپ، يامانلىقتىن توسۇشنى تاشلاپ قويۇش.

- پارتىيىنىڭ پىكىرلىرىنى ئوقۇغان كىشى، ئۇنىڭ بىرىنچى نىشانىنىڭ ھۆكۈمەتنى قولغا ئېلىش ئىكەنلىكىنى تەسەۋۋۇر قىلىدۇ.

- غايىلەردىكى چەكلىكلىك. يەنى، ئىسلامنىڭ بىر قىسىم نىشانلىرى بىلەنلا بولدى قىلىپ، يەنە بىر قىسىم نىشانلىرىنى تاشلاپ قويۇش.

- ئۇلارنىڭ تەسەۋۋۇرىچە، مەدەنىي پائالىيەت باسقۇچى ئۇلارنى ھەرىكەت باسقۇچىغا، ئۇ باسقۇچ ئۇلارنىڭ ھاكىمىيەتنى قولغا ئېلىش باسقۇچىغا ئېلىپ بارىدۇ. ھالبۇكى بۇ، ئاللاھ تائالانىڭ دەۋەتنى سىناشتىكى ئىلاھىي قانۇنلىرىغا، مىڭلىغان توسالغۇلار بىلەن توشقان بۇ رىئاللىققىمۇ ئويغۇن كەلمەيدۇ.

- زېمىن ئۈستىدە ھەرىكەت قىلىۋاتقان بارلىق تۈزۈملەرگە دۈشمەنلىك قىلىش ئارقىلىق ئۆزلۈكسىز شەكىلدە قولغا ئېلىش دولقۇنلىرىغا سەۋەب بولۇش. گەرچە بۇ خىل قوغلاپ تۇتۇش ئىسلام ئالەمىنىڭ كۆپلىگەن جايلىرىدىكى ئىسلامىي ئېقىملارغىمۇ ئورتاق قارىتىلغان بولسىمۇ، ئۇلارنىڭ قاتتىق مەخپىيلىكى ۋە ھاكىمىيەتكە يېتىش ئارزۇلىرى مەۋجۇت تۈزۈملەرنىڭ ئۇلاردىن قورقۇشىغا، رەھىمسىزلەرچە سۈرگۈن قىلىپ، قوغلاپ يۈرىشتىكى سەۋەب بولۇشى مۇمكىن.

ئىككىنچى- فىقھىي مەسىلىلىرى:

- بۇ پارتىيە، فىقھىي ۋە ئىسلامىي ھېسلارغا يات پەتىۋالارنى چىقىرىش، ھۆكۈملەرنى بىرىش ئارقىلىق ئەگەشكۈچىلىرىنى بۇ ھۆكۈملەرنى چىڭ تۇتۇش ۋە ئۇنى تارقىتىشقا زورلاش. بۇلاردىن:

- مۇسۇلمان بولمىغان كىشىلەرنى ئەزالىققا ئېلىش ۋە ئايال كىشىنىڭ كېڭەش مەجلىسىگە (شۇراغا) ئەزا بولۇشى قاتارلىقلارنى جائىز، دەپ قاراش.

- يالىڭاچ رەسىملەرگە قاراشنى مۇباھ، دەپ قاراش.

- قول ئېلىشىپ كۆرۈشكەندىن سىرت، يات ئاياللارنى مەيلى شەھۋەت بىلەن ياكى شەھۋەتسىز ھالەتتە سۆيۈشنى جائىز، دەپ قاراش.

www.munber.org

- ئايال كىشىنىڭ چاچ ياكى ئىشتان (تار ئىشتان) كىيىشىنى جائىز، دەپ قاراش ۋە بۇ مەسىلىلەردە يولدىشىغا بويي سۇنمىسا، ئىسيان قىلغان ھېسابلايمايدۇ، دەپ ھېسابلاش.

- مۇسۇلمان دۆلەتتە كاپىرنىڭ باشلىق بولۇشىنى جائىز، دەپ قاراش.

- مۇسۇلمان دۆلەتنىڭ كاپىر دۆلەتكە جىزيە بېرىشىنى جائىز، دەپ قاراش.

- ئۇرۇش كاپىرغا قارشى ئۇرۇشلا بولىدىكەن، كاپىر دۆلەتنىڭ پىلانىنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۈچۈن ساتقۇنلارنىڭ بايرىقى ئاستىدا ئۇرۇش قىلىشنى جائىز، دەپ قاراش.

- بوشلۇققا چىققان مۇسۇلمان كىشىدىن ناماز ساقىت بولىدۇ، دەپ قارايدۇ.

- قوتۇپلاردا ياشاۋاتقان كىشىلەردىن ناماز ۋە روزا ساقىت بولىدۇ، دەپ قارايدۇ.

- ئۆزىنىڭ مەھرەملىرىنىڭ بىرى بىلەن ئۆيلەنگەن كىشىگە ئون يىللىق قاماق جازاسى بېرىلىدۇ، دەپ قارايدۇ.

- سۇۋەيس قانىلىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بارلىق سۇ يوللىرى، قانالّلىرى ئورتاق قانالّلار بولۇپ، ئۇنىڭدىن ھېچقانداق كارۋاننى توسۇشقا بولمايدۇ، دەپ قارايدۇ.

- چەتئەل شىرىكەتلىرىنىڭ قاتناش ۋاستىلىرى (پاراخوت، ئايروپىلان...)غا مىنىشنى جائىز، دەپ قارايدۇ، ئەمما، مۇسۇلمانلارنىڭ شىرىكەتلىرىنىڭ قاتناش ۋاستىلىرىگە مىنىشنى چەكلەيدۇ؛ چۈنكى ئىككىنچىسى ئۇلارنىڭ نەزىرىدە كىلىشىم قىلىشقا لايىق، ئەمەس.

- زېمىنىنىڭ مۇلۇكدارلىق ھوقۇقىنى ئۇنىڭدا تېرىقچىلىق قىلىش، دەپ ئىزاھلايدۇ. ئۈچ يىل بويىچە تېرىلمىغان، ئېتىبارسىز قالدۇرۇلغان يەرلەر ئىگىسىدىن تارتىپ ئېلىنىپ، باشقىلارغا بېرىلىدۇ. ئۇلارنىڭ قارىشىچە تېرىقچىلىق قىلىش ئۈچۈن زېمىننى ئىجارە قىلىش قەتئىي جائىز ئەمەس.

- زاكاتى چىقىرىلغان تەقدىردىمۇ، مال توپلاشنى ھارام دەپ قارايدۇ.

پىكىر ۋە ئەقىدىلەرنىڭ يىلتىزلىرى:

- قۇرغۇچىسىنىڭ مىللەتچىلىككە دائىر پىكىرلىرى بار ئىدى. ئۇ 1950 ـ يىلى "ئەرەب رىسالىسى" ناملىق كىتابىنى چىقارغان بولۇپ، ئۇنىڭ بۇ ئىدىيىسى، ئىسلام دۆلىتى قورۇشىنىڭ تەرتىۋىنى ئالدى بىلەن ئەرەب ئەللىرىدە، ئارقىدىن ئىسلام ئەللىرىگە تىزىشتىلا ئەكس ئېتىدۇ.

- نەبھانىينىڭ دەسلەپتە ئىئوردانىيەدىكى مۇسۇلمان قېرىنداشلار بىلەن ئالاقىسى بار ئىدى. ئۇلارنىڭ يىغىنلىرىدا لىكسىيەلىرىنى سۆزلەيتتى، ئۇلارنىڭ چاقىرىقىنى ۋە قۇرغۇچىسى شەيخ ھەسەن ئەلبەنىنانى مەدھىيىلەيتتى. ئۇ، ئۆزىنىڭ تەسىس ۋە نەزىرىيە جەھەتتىكى مۇستەقىل پارتىيىسىنى ئېلان قىلغانغا قەدەر شۇنداق داۋاملاشقان.

- نۇرغۇن كىشىلەر ئۇنى بۇ چاقىرىقتىن باش تارتىشقا چاقىرغان ئىدى. 1953 ـ يىلى قۇددۇسقا زىيارەت قىلىش جەريانىدا سەييىد قوتۇب ئۇنى بۇ دەۋەتتىن يالتىيىشقا

www.munber.org

چاقىرغان. ئۇنىڭ بىلەن كۆپ قېتىم مۇنازىرىلەشكەن، كۈچىنى بىرلەشتۈرۈش تەكلىۋىنى بەرگەن، ئەمما ئۇ ئۆزىنىڭ مەيدانىدا چىڭ تۇرغان.

- ئىسلام ھەرىكەتلىرىنى بىرلەشتۈرۈشكە چاقىرىدىغانلارغا بېرىدىغان دائىملىق جاۋابى، ئىسلامدىكى مۇئەييەن قاراتمىلىقى بولمىغان نەسلەرنى چۈشىنىشتىكى ئەسلى پرىنسىپ ئىختىلاپتۇر، ئىسلام بۇيرىغان بىرلىك كۆز قاراشتىكى بىرلىكنى ئەمەس، بىر خىل يۈنۈلۈشتىكى سىياسي بىرلىكتىن ئىبارەتتۇر، دېگەندىن ئىبارەت ئىدى.

تارقىلىشى ۋە تەسىر دائىرىسى:

- بۇ پارتىيە پائالىيەتلىرىنى دەسلەپتە ئىئوردانىيە، سۈرىيە ۋە لىۋانلارغا مەركەزلەشتۈرگەن. كېيىن پائالىيەتلىرى ئوخشىمىغان ئىسلام ئەللىرىگىچە سوزۇلغان. ئاخىرىدا ئۇنىڭ پائالىيەتلىرى ياۋروپاغا، بولۇپمۇ ئاۋىستىرىيە ۋە گېرمانىيەلەرگىچە يېتىپ بارغان.

- بۇ پارتىيىنىڭ ئىئوردانىيەدىن نەشىر قىلىنىدىغان "رايە" ناملىق بىر گېزىتى بار ئىدى. بۇ گېزىت توڭلىتىلىپ قويۇلغاندىن كېيىن، بېيرۇتتا "ھازارەت" نامى بىلەن بىر گېزىت چىقارغان. بۇمۇ توختاپ قالغان.

- بۇ پارتىيە، ئۆزلىرى پائالىيەت ئېلىپ بارىدىغان جايلارنىڭ ئىسىملىرىنى ۋىلايەتلەر، دەپ ئاتايدۇ. تەشكىلاتنى ھەر بىر ۋىلايەتتە بىر ئالاھىدە كومىتېت ئىدارە قىلىدىغان بولۇپ، "ۋىلايەت كومىتېتى" دەپ ئاتىلىدۇ، ئۈچتىن ئونغا قەدەر ئەزادىن تەشكىللىنىدۇ.

- ۋىلايەتلەرنىڭ كومىتېتلىرى يۇشۇرۇن رەھبەرلىك كېڭىشىگە بويسۇنىدۇ.

<u>يۇقىرىقىلاردىن شۇ نەرسە ئايدىڭلىشىدۇكى</u>: ھىزبۇتتەھرىر (ئازاتلىق پارتىيىسى) ئىسلام خەلىپىلىكى دۆلىتى قورۇشقا چاقىرىدىغان سىياسىي ئىسلامىي پارتىيىدۇر. ئۇ، جەمئىيەتنى ئۆزگەرتىش، پەقەت ئۇنىڭ پىكرىگە ھۇجۇم قىلىش ئارقىلىقلا ئەمەلگە ئاشىدۇ، شۇنداق بولغاندا ئالدى بىلەن پىكىر ئىنقىلاۋىي، ئارقىدىن سىياسىي ئىنقىلاب يۈز بېرىدۇ دەپ قارايدۇ. بۇ پارتىيە، ئەقلىنى شەرئىي نەسلەرنىڭ ئۈستىگە قويۇش مەسىلىسى بىلەن ئەھلى سۈننەت ۋەلجامائەنىڭ ئەقىدىسىگە خىلاپ يول تۇتقانلىقى، بۇ نوقتىدا مۇئتەزىلە ۋە باشقىلاردىن چىققان ئەھلى كالاملار بىلەن بىر يەردىن چىقىپ، قەبىر ئازاۋى ۋە دەججالنىڭ چىقىشىنى ئىنكار قىلغانلىقى، تەربىيىۋىي تەرەپلەرگە سەل قارىغانلىقى، ئىسلام دۆلىتى قورۇلىدىغان چاغقىچە ياخشىلىقىقا بۇيرۇپ، يامانلىقتىن توسۇش مەسىلىسىگە ئېتىبارسىز قارىشى، ئىسلام فىقھىسى ۋە ئىسلامىي ھېسلارغا يات پەتىۋالارنى چىقىرىشى قاتارلىق مەسىلىلەردە ئەيىپلىنىدۇ.

ئەتراپلىق مەلۇمات ئۈچۈن پايدىلىنىش مەنبەلىرى:

www.munber.org

◈ پارتىيەنىڭ كىتابلىرى:

- الفكر الإسلامي.
- هكذا هدمت الخلافة.
- نظام الإسلام.
- النظام الإقتصادي في الإسلام.
- نظام الحكم في الإسلام.
- الدستور الإسلامي.
- نقطة الإنطلاق.
- التكتل الحزبي
- مفاهيم سياسية لحزب التحرير.
- كتاب التفكير.
- كتاب الخلافة.
- سرعة البديهة.
- نقد النظرية الإشتراكية.
- الشخصية الإسلامية.
- نداء حار مفاهيم سياسية لحزب التحرير.
- كتاب التفكير.
- كتاب الخلافة.
- سرعة البديهة.
- نقد النظرية الإشتراكية.
- الشخصية الإسلامية.
- نداء حار إلى العالم الإسلامي.

◈ پارتىيەگە ئائىت بولمىغان كىتابلار:

- د.سادىق ئەمىين: الدعوة الإسلامية فريضة شرعية وضرورة بشرية، مەتبەئە ئىشچىلىرى جەمئىيىتى، ئەممان ـ 1978م.

www.munber.org

- فـەتهي يەكـەن: الموسـوعة الحركيـة (جـزءان) ، بـــرىنچى نەشـرى، بەشـــير نەشرىياتى ـ ئەممان، 1403ھ/1983م.

- هۇسـەين ئىبـنى مۇهسـن ئىبـنى ئـەلى جـابـر: الطـريق إلى جماعـة المسـلمين، بىرىنچى نەشرى، دەۋەت نەشرىياتى ـ كۇۋەيت، 1405ھ/1984م.

- پەلەستىن ئېنسكلوپېدىيە هەيئىتى: الموسوعة الفلسطينية، ئىتالىيە ـ مىيلانو ستامبا باسمخانىسىدا بېسىلغان، بىرىنچى نەشرى، دەۋەت نەشرىياتى، 1389ھ/1969م.

- غازىي تەۋبە: الفكر الإسلامي المعاصر ، 1389ھ/ 1969م.

- فەتهي يەكەن: مشكلات الدعوة والداعية، رىسالە مۇئەسسەسەسى ـ بېيرۇت، ئۈچىنچى نەشرى، 1394ھ/1974م.

- الدوسية، (پارتىيە تايىنىدىغان ئاساسلىق ئىشلار)

- مۇتەخەسسىسلەر كومىتېتىنىڭ مۇزاكىرە قىلىشىغا سۇنۇلغان ئىرانىڭ دەستۇر پىلانىغا قارىتا يېزىلغان تەنقىدنىڭ تېكىستى بىلەن ھىزبۇتتەھرىر تەرىپىدىن ھىجرىيە 1399 ـ يىلى شەۋۋال ئېيىنىڭ 7 ـ كۈنى (1979م) ئايەتۇللاھ خۇمەينى ۋە مۇتەخەسسىسلەر كومىتېتىغا سۇنۇلغان ئاللاھنىڭ كىتابى ۋە پەيغەمبىرىنىڭ سۈننىتىدىن ئېلىنغان ئىسلامىي دەستۇرنىڭ تېكىستى.

www.munber.org